Lainsäädäntöneuvos Johanna Wallius
Neuvotteleva virkamies Kajsa Hakulin
Hallitussihteeri Sara Vänttinen

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE ELÄINTAUTILAIN MUUTTAMISESTA (HE 288/2018 vp)

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnassa on noussut esille otsikossa mainitun hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä tiedonjakovelvollisuutta koskevaa kustannusvastuuta ja kustannusvastuuseen liittyvään Euroopan unionin lainsäädännön sisältöön liittyviä kysymyksiä.

Maa- ja metsätalousministeriö tuo eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle lisäselvityksenä valiokunnassa esille nousseisiin edellä mainittuihin kysymyksiin liittyen esiin seuraavaa.

Tiedonjakovelvollisuutta koskeva kustannusvastuu hallituksen esityksen mukaan

Ehdotettu tiedonjakamista koskeva velvollisuus kohdistuisi matkustajaliikenteenharjoittajiin, matkustajasataman- ja lentoasemanpitäjiin, matkanjärjestäjiin sekä postitoiminnanharjoittajiin, jotka tulisivat viranomaisten ohella kantamaan vastuuta eläintautivaaraa koskevasta tiedottamisesta, joka mahdollistaisi tehokkaamman tiedottamisen.

Ruokavirasto vastaisi jaettavan tiedon sisällön tuottamisesta osana muuta eläintauteihin liittyvää tiedotustoimintaa. Hallituksen esityksen perusteluissa todetaan, että tietosisällöllä tarkoitetaan matkustajille annettavan viestin sisältöä eli esimerkiksi sitä, minkä eläinperäisten tuotteiden kuljettamiseen kohdistuu kieltoja ja rajoituksia, ei kuitenkaan lähtökohtaisesti esimerkiksi tiedotemateriaalin tai julisteiden ulkoasua, kokoa, painatusta ja muita vastaavia seikkoja. Viimeksi mainittuihin seikkoihin voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi tekstien kääntäminen suomesta tai ruotsista muille kielille.

Toimijat voivat kuitenkin tiedonjakovelvoitettaan täyttäessään käyttää Ruokaviraston tuottamaa valmista tiedotusmateriaalia kuten esitteitä ja julisteita, sikäli kuin tällaista tilanteeseen sopivaa materiaalia on olemassa. Afrikkalaisen sikaruton osalta sellaista on tehty runsaasti. Toimijoiden tulisi ehdotetun pykälän mukaan toteuttaa tiedon jakaminen riittävällä ja toiminnan luonteeseen nähden tarkoituksenmukaisella tavalla. Esimerkiksi satamissa julisteiden näkyvyyteen vaikuttaa olennaisesti niiden sijoituspaikka ja koko. Toimija päättää jaettavan tiedon kuten julisteiden esillepanosta, joten toimijalla olisi myös vastuu tarvittaessa sovittaa materiaalin koko ja ulkoasu omaa tiedottamiseensa sopivaksi myös siinä tapauksessa, että käytetään Ruokaviraston valmiita pohjia. Valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin eläintautitilanteen vaatimalla tavalla siitä, mitä eläintautia ja mitä toimijoita tiedonjakovelvollisuus koskisi. Lisäksi voitaisiin antaa tarkempia säännöksiä tiedon jakamistapaa koskevista vähimmäisvaatimuksista. Tarkoituksena on, että nykytilanteessa valtioneuvoston asetus koskisi afrikkalaista sikaruttoa ja erityisesti Suomen ja Viron välistä matkustajaliikennettä. Käytännössä tämä tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että Ruokavirasto tuottaisi voimassa oleviin suojatoimenpiteisiin ja kieltoihin perustuen matkustajille annettavan viestin siitä, mitä afrikkalaisen sikaruton osalta tulee ottaa huomioon Suomen ja Viron välisessä matkustajaliikenteessä. Tiedonjakoon velvollinen toimija päättäisi, käyttäisikö se tiedottamisessa Ruokaviraston tuottamaa materiaalia vai muokkaisiko se sitä omiin tarpeisiinsa paremmin sopivaksi.

Kustannusvastuuseen liittyvä Euroopan unionin lainsäädäntö

Euroopan unionin säädöksiin ei sisälly yleistä velvoitetta, joka koskisi toimijoiden velvollisuutta tiedottaa jäsenvaltioiden välisessä liikenteessä matkustajia tai postipalvelujen asiakkaita eläinten ja eläimistä saatavien tuotteiden siirtokieltoja tai muita suojatoimenpiteitä. Afrikkalaisen sikaruton torjuntaa koskien unionin lainsäädännössä on kuitenkin säännöksiä toimijoiden tiedonjakovelvollisuudesta myös unionin sisäisen liikenteen osalta.

Komission täytäntöönpanopäätöksessä (2014/709/EU) säädetään eläinten terveyttä koskevista toimenpiteistä afrikkalaisen sikaruton torjumiseksi. Täytäntöönpanopäätös on annettu direktiivin nojalla, eikä luonteensa vuoksi velvoita suoraan toimijoita, vaan asettaa jäsenvaltioille velvollisuuden täytäntöönpanotoimilla velvoittaa toimijoita. Täytäntöönpanopäätöstä muutettiin muun muassa heinäkuussa 2017 (komission täytäntöönpanopäätös (EU) 2017/1196) lisäämällä siihen uusi 15 a artikla, jossa säädetään velvoitteista, jotka koskevat tiedon jakamista matkustajille ja postipalvelujen asiakkaille.

Artiklan 1. kohdan mukaan niiden jäsenvaltioiden, joissa afrikkalaista sikaruttoa on todettu, on varmistettava, että matkustajaliikenteen harjoittajia, lentoasema- ja satamaoperaattorit mukaan lukien, matkatoimistoja (metsästysmatkojen järjestäjät mukaan lukien) ja postipalvelujen tarjoajia vaaditaan kiinnittämään asiakkaidensa huomio komission täytäntöönpanopäätöksessä vahvistettuihin torjuntatoimenpiteisiin erityisesti tiedottamalla tärkeimmistä täytäntöönpanopäätöksessä vahvistetuista kielloista (kuten sikojen ja sioista saatavien tuotteiden siirtokielloista) täytäntöönpanopäätöksen liitteessä luetelluilta alueilta lähteville matkustajille ja postipalvelujen asiakkaille asianmukaisella tavalla. Liitteessä luetellaan alueet, joissa afrikkalaista sikaruttoa on todettu ja joille on sen vuoksi perustettu mm. sikojen ja sioista saatavien tuotteiden siirtokieltoja koskevia rajoitusvyöhykkeitä. Artiklan 1. kohdan mukaan lisäksi niiden jäsenvaltioiden, joissa afrikkalaista sikaruttoa on todettu, on myös järjestettävä ja toteutettava säännöllisesti julkisia tiedotuskampanjoita, joiden avulla edistetään komission täytäntöönpanopäätöksessä vahvistettuja torjuntatoimenpiteitä selkeällä ja näkyvällä tavalla. Jos Suomessa siis todettaisiin afrikkalaisen sikaruton taudinpurkaus, edellä selostettu tulisi toimeenpanna kansallisella lainsäädännöllä mahdollisimman nopeasti, ottaen huomioon muun muassa taudin leviämisnopeus. Nyt ehdotettu tiedonjakovelvollisuutta koskeva valtuussäännös edesauttaisi nopeaa toimeenpanoa tällaisessa tilanteessa.

Edellä selostettua tiedon jakamista matkustajille ja postipalvelujen asiakkaille muutosta koskevan täytäntöönpanopäätöksen johdantolauseessa (7) todetaan, että ”Sen varmistamiseksi, että matkustajille tiedotetaan tehokkaasti vaatimuksista, jotka liittyvät täytäntöönpanopäätöksen 2014/709/EU nojalla sioista (myös luonnonvaraisista sioista) saataviin tuotteisiin sovellettaviin rajoituksiin, matkustajaliikenteen harjoittajien ja postipalvelujen tarjoajien olisi tiedotettava näistä vaatimuksista mainitun täytäntöönpanopäätöksen liitteessä luetelluilta alueilta lähteville matkustajille.”.

Ehdotetussa eläintautilain muutokseen liittyvässä tiedonjakovelvollisuutta koskevassa valtuussäännöksessä on kyse edellä viitatun johdantolauseen (7) mukaisesti sen varmistamisesta, että matkustajille tiedotetaan tehokkaasti vaatimuksista, jotka liittyvät täytäntöönpanopäätöksen 2014/709/EU nojalla sioista (myös luonnonvaraisista sioista) saataviin tuotteisiin sovellettaviin rajoituksiin. Edellä selostetussa 15 a artiklassa ei todeta, että jäsenvaltioiden tulee vastata tiedottamisesta aiheutuvista kustannuksista. Kyseisen artiklan nimikkeessä viitataan ainoastaan tietojen toimittamista koskeviin jäsenvaltioiden velvoitteisiin. Eläintautilakiin lisättäväksi ehdotetun tiedonjakovelvollisuutta koskevan valtuussäännöksen näkökulmasta se, että toimijat vastaisivat myös osittain tiedottamisesta aiheutuvista, esimerkiksi painattamiseen ja kääntämiseen liittyvistä, kustannuksista viranomaisen ohella, voidaan valtion näkökulmasta tulkita kuuluvan osaksi sen varmistamista, että matkustajille tiedotetaan tehokkaasti vaatimuksista, jotka liittyvät täytäntöönpanopäätöksen 2014/709/EU nojalla sioista (myös luonnonvaraisista sioista) saataviin tuotteisiin sovellettaviin rajoituksiin.